

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 20.—

VIDEM, 16.-31. JULIJA 1952.

Leto III. — Štev. 45

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine

Naročnina: letna 400.— lir, 6 mesečna 200.— lir.

Zakaj avtonomijo?

Zdi se, da je v zadnjih dneh zopet postalo zelo aktualno vprašanje ustanovitve furlanske deželne samouprave. To lahko sklepamo iz raznih vzrokov, zlasti pa v zvezi z obiskom podstajnika pri predsedstvu vlade, on. Andreottija, ki je bil pred kratkim v Vidmu in je imel posebne sestanke tudi s senatorjem Tessitorijem. Nedvomno bi radi potegnili v to zadevo tudi vprašanje Trsta, ker bi imela dežela, kakor je predvidena v ustavi, naslov Furlanija - Julijska Benečija. In ker že iščejo za tržiško vprašanje kakršnokoli rešitev, je logično, da je treba napraviti korak naprej tudi pri reševanju furlanskega problema.

Seveda je treba pri tem vpoštevati če mislijo organizirati deželno samoupravo s posebnim statutom, ali če nameravajo uveljaviti samo normalen statut.

Mi smatramo ne samo za umestno, ampak za potrebno in nujno, da se uveljavi deželna samouprava Furlanije s posebnim statutom. To pa zato, ker se lahko samo s takim statutom učinkovito zaščiti furlanski značaj te dežele. Pri tem zdravem narodu bi potem lahko uveljavila svoje pravice tudi slovenska narodna manjšina v Gornji Terski in v Nadižki dolini. Jasno je, da bodo Furlani, ki so dolga stoletja živeli v dobrem sosedstvu z beneškimi in tudi goriškimi Slovenci (dokler niso začeli vnašati razdera in narodnostnih sporcov politikantov iz notranjosti države) in ki gotovo najbolje poznajo skupne koristi obeh tu živečih narodov, upoštevali te pravice slovenske narodne manjšine in jim vrnil ter izpolnili tiste svobocenice, ki so jih bili naši kraji deležni že za časa Beneške republike.

Samo avtonomija s posebnim statutom bi lahko zagotovila primeren način samouprave in državne pomoči, kar bi imelo za konkretno posledico izboljšanje gospodarskih pogojev naše pokrajine. To je točka, kateri dajemo prednost zlasti mi in zahtevamo jamstvo zanjo. Imamo pravico do takega statuta, ki bo zajamčil popolno avtonomijo, kakršno so deloma dosegli prebivalci Zgornjega Poadižja, ki pa se se večno borijo za njeno izpopolnitve. Samo ukrepi izrednega značaja, ki bi upoštevali poseben položaj naših krajev, bi lahko rešili probleme Terske in Nadižke doline in bi lahko dvignili te kraje na višjo stopnjo gospodarskega, političnega in socialnega življenja, ter jih postavili v isto vrsto z najnaprednejšimi deželami Italije.

Turističen razvoj teh naših prelepih krajev je sedaj šele v povojuh, toda z dobro krajenvno upravo bi se lahko zelo razvilo in uveljavilo to naravno bogastvo, ki je doslej bilo neizrabljeno, ker nihče ni skrbel za dobre prometne zveze in primerne gostinske naprave, ki so predpogoj za razvoj turizma vsake dežele, ki ima za to potrebne naravne pogoje.

Tudi sadjarstvo se nahaja danes v težki krizi: pridelek češenj v čentskem okolišu, kjer bi morali pridobiti letno okrog 5.000 stotov češenj, je danes dejansko uporabljiv samo za žganjekuh, ker so vse češnje okužene z gošenico češnjeve muhe in neprimerne za drugačno porabo.

Vinogradništvo v podgorskih predelih pri Fojdi in Cedadu daje sedaj kako vostno manj vredna vina in v manjših količinah, ker se tu ne vodi racionalno obdelovanje. Samo v omejenih predelih Nadižke doline, zlasti v nekaterih kraji občine Podbonec, se je razvilo in obstoja umno sadjarstvo, ki daje najboljše rezul-

Umetniške in folkloristične vrednote teh krajev se tudi vedno bolj izgubljajo

Predlog za uveljavljenje avtonomne Furlanske dežele

On. Tessitori se je izjavil za avtonomijo z posebnim statutom

Pred kratkim je dal furlanski senator on. Tessitori za tisk izjavo, v kateri pravi med drugim:

»Mi meraviglio che ancora ci sia taluno che possa dubitare della utilità della Regione. Chi conosce, sia pur superficialmente, i risultati ottenuti dall'Ente Regione in Trentino - Alto Adige, nella Valle d'Aosta, nella Sicilia e nella stessa Sardegna, non può che rimpiangere che il Friuli abbia ormai perduto quattro anni di attività regionalistica. Quanto alla possibilità in questo momento, di costituire la Regione, essa esiste e dipende unicamente dai friulani il realizzarla: Governo e Parlamento aspettano che i friulani siano d'accordo.

Solo con lo Statuto speciale potremo avere il decentramento e l'autonomia, conforme al nostro legittimo interesse.«

V slovenščini se ta izjava glasi takole:

»Čudno se mi zdi, da se dobi še kdo, ki lahko dvomi o koristi deželne samouprave. Kdor pozna, pa čeprav samo površno, rezultate dosegene od deželne samouprave v Gornjem Poadižju, Val d'Aostu, na Siciliji in celo na Sardiniji, temu mora biti samo žal, da je Furlanija izgubila že štiri leta take deželne aktivnosti. Glede na možnost v sedanjem trenutku, da bi vzpostavili deželno samoupravo, ta možnost obstoja in je njen izvedba odvisna samo od Furlanov: Vlada in parlament čakata samo, da se Furlani sporazumejo.

Samo s posebnim statutom bomo lahko dosegli tisto decentralizacijo in samoupravo, ki bosta odgovarjali našim upravičenim interesom.«

Gospod Tessitori!

V trenutku, ko gre morda za odločitev o bodočnosti naših krajev in vse furlanske dežele, ste Vi še enkrat in javno pozdravili, da smatrate ne samo koristno, ampak tudi potrebno vzpostavitev furlanske deželne samouprave s posebnim statutom. Hvaležni smo Vam za to izjavo in se Vam zanjo javno zahvaljujemo,

Rim in naši izseljenci

Pred nedavnim je odšla iz naših krajev v Milan skupina delavcev. Te delavce so preko domačih županstev najeli za delo v Franciji. Ko pa so prišli v Milan in na svoje stroške, so jih tam zavrnili in poslali nazaj domov. To je vsekakor zelo težak primer norčevanja iz naših ljudi, ki ga lahko smatramo celo za preverno najslabše vrste.

Zato smatramo za potrebno protestirati proti takemu postopanju z našo mladino. Obenem ugotavljamo, da se

zardari rimskega pritiska, ki hoče vse iznačiti in tudi njim vtisniti pečat kakršne kolikoli druge dežele italijanske države.

Zato smatramo, da je neobhodno potrebitno doseči poseben statut, ki bo zjamčil ohranitev umetniških in folklorističnih vrednot in omogočil izboljšanje splošnih živiljenjskih pogojev našega ljudstva.

ker je Vaš poseg nedvomno v veliko pomoc tej stvari, za katero se tudi mi z našimi skromnimi silami borimo že več let.

Poleg tega ste Vi imeli pogum, da ste vetratali na stališču samouprave s posebnim statutom v trenutku, ko so to stališče zapustili tudi njegovi nekanjni roboniki. Ostali ste dosledni temu svetu stališču, čeprav bi tako zadržanje lahko povzročilo kritiko Vašega dela od strani tistih, ki se tudi proti nam borijo z obrekovanjem in natolčevanjem.

Zahvalimo Vas za Vaše pagumno stališče tudi zato, ker v tem primeru Vaša

SICILIJI, SARDINII, TRENTINU — GOR. POADIŽU, FURLANIJI — JULIJSKI BENEČLI IN VAL D'AOSTI SE PRIZNAVAJO POSEBNA PRAVILA IN POGOJI ZA AVTONOMIJO PO POSEBENIH STATUTIH, KOT JIH PREDVIDEVAJO USTAVNI ZAKONI.

Clen 116 Ustave Italij. Republike.

ALLA SICILIA, ALLA SARDEGNA, AL TRENTO — ALTO ADIGE, AL FRIULI — VENEZIA GIULIA E ALLA VALLE D'AOSTA SONO ATTRIBUITE NORME E CONDIZIONI PARTICOLARI DI AUTONOMIA, SECONDO STATUTI SPECIALI ADOTTATI CON LEGGI COSTITUZIONALI.

Art. 116 della Costituzione della Repubblica Italiana

PRI NAS IN PO SVETU

PROTEST NOVINARJEV PROTI OSNUTKU NOVEGA ZAKONA O TISKU — Osnutek za novi zakon o tisku je naletel po vsej Italiji na oster odpor. Vsi novinarji zahtevajo, da se popravi sedanji osnutek zakona o tisku in to v skladu z načeli italijanske ustave. Tudi v Vidmu je Furlansko novinarsko združenje zahtevalo spremembo v osnuteku novega zakona o tisku in protestiralo proti omejitvi svobode tiska, ker je pred nedavnim policija zaplenila nek list, ki izhaja v Vidmu še predno je bil tiskan. To početje je v nasprotju s členom 21 italijanske ustave in sedanjim zakonom o tisku. Proti novemu tiskovnemu zakonu, ki bi pomenil pravi atentat proti svobodi tiska in demokratičnim svobščinam na splošno, so nastopili tudi desničarski listi in zahtevalo njegovo radikalno spremembo.

ITALIJANSKA ZUNANJA TRGOVINA — Italijanski minister za zunanj trgovino La Malfa je izjavil v rimskem parlamentu, da je vrednost italijanskega uvoza narastla za 85 odstotkov v primeru z letom 1938, vrednost uvoza pa za 50 odstotkov. La Malfa je pripomnil, da je pasivna balanca še vedno resen problem, zlasti glede na dolarsko področje.

VOLIVNA BORBA EISENHOWER-TAFT, ZAKLJUČENA — Po dolgi napetosti je bil general Eisenhower imenovan za uradnega kandidata republikanske stranke za predsedništvo ZDA, ki je dobil 845 glasov in tako premagal svojega tekmeča Tafta, za katerega je glasovalo le 280 delegatov. Za kandidata za podpredsedniško mesto je bil izvoljen senator Nixon.

VROČINA PO VSEJ EVROPI — Vročina v zadnjih dneh je dosegla v nekaterih deželah Evrope rekordne višine. V Italiji in Avstriji je vročina zahtevala nad 50 človeških žrtv, na Francoskem so nastali številni požari in tudi te je več ljudi umrlo vsled vročine. Vročje je tudi v zahodni Nemčiji in Švici, kjer je 12 ljudi utonilo in več jih je podleglo sončarici. V Italiji in v drugih državah Evrope primanjkuje tudi vode. Ljudje ne pomnijo take vročine že sto let.

IMENOVANJE VISJEGA UPRAVNEGA RAVNATELJA V TRSTU — Rimski vlad je imenovala dosedanjega prefekta v Genovi, Vitelliju, za visjega upravnega ravnatelja v Trstu. Za političnega svetovalca pri Zavezniški Vojaški Upravi pa namerava rimska vlad postaviti prof. Diego De Castra, ki je znan kot nacionalistični in iridentistični prvak v Trstu.

AVSTRIALSKI TISK poroča, da so na Dunaju zadovoljni z uspehom potovanja zunanjega ministra dr. Gruberja v Beograd. Dunaj bi bil pripravljen posredovati v sporu med Italijo in Jugoslavijo glede tržaškega vprašanja. Italija po vsej verjetnosti ne bi sprejela tega posredovanja, ker je leta 1915 napovedala vojno Avstriji tudi zaradi Trsta in ker ji ni bilo ljubo avstrijsko zanimanje za Trst.

Dobra pokrajinska samouprava bi lahko tudi drugača izboljšala živiljenjsko raven gorskega prebivalstva. Tako bi imel zopet škodo Cadolini, ki bi ne morel več, kakor dela sedaj, najemati v teh krajih ljudi, ki bi mu nabirali po gozdovih maline proti pičemu plačilu po nekaj lir za kg.

Deželna samouprava s posebnim statutom pomeni edino možnost za izboljšanje gospodarskega položaja našega ljudstva v gorskih predelih, pomeni pa istočasno večmiličensko znižanje zaslukov odvetnika Cadolini. To je vzrok, da je ta človek — v imenu italijanstva teh krajev seveda — nasproten taki ureditvi, ker je šovinizem vedno posledica nekih gospodarskih koristih.

Kdo in zakaj je profi posebnemu statutu

Pred kratkim sta senator Tessitori, podstajnik pri zakladnem ministrstvu in odvetnik Cadolini, predsednik pokrajinskega sveta, v posebnem intervjuju podala izjave o problemu Furlanske dežele.

Senator Tessitori je izjavil, da je odločno in v polni meri za to, da se uveljavi deželna samouprava Furlanije s posebnim statutom. Izjavil se je tako zato, ker pozna podrobno ta problem in je zagovarjal to svoje stališče že pred več leti.

Odvetnik Cadolini pa je pokazal svoje simpatije do deželne samouprave, vendar pa ne mara, da bi se uveljavil poseben statut. Ob tej priliki se je hotel eden. Cadolini postaviti proti koristim prebivalstva Gornje Terske in Nadižke doline. Zato lahko rečemo, da je s tem svojim dejanjem pljunil v svojo lastno skledo, iz katere je toliko časa zajemal. Ne smemo namreč pozabiti, da je ta človek bil rojen prav v teh krajih, v Platisku, kjer je bil njegov oče za občinskega tajnika. Preživljali so ga torej revni prebivalci teh gorskih krajev s svojim dejanjem in prav v njihovim dejanjem je lahko ta gospod dokončal svoje študije in dosegel odvetniško diplomo.

Ta mu je omogočila poznejše izvrševanje njegovega poklicja v Centri in v kratkem času, vedno z denarjem, ki ga je, naravno, pridobil na pošten način, se mu je posrečilo ustanoviti tisto žganjekuh, ki je sedaj že precej znana.

kaj takega zgodi lahko samo v državi s strogo centralno in birokratsko upravo.

Z deželno samoupravo, za katero se potegujemo, bi bile odpravljene tudi takne krivice. Vzemimo za primer Gornje Poadižje. Uprava te dežele je stavila v svoj proračun posebno postavko v korist izseljencev. S tako postavko bi našim mladeničem lahko povrnili vsaj rotne stroške. Toda deželni svet v Gornjem Poadižju se briga tudi za to, da bi preskrbel prebivalstvu delo v domačih krajih, z izkorisčenjem vseh gospodarskih možnosti dežele. Pri tem pravijo v Gornjem Poadižju takole: »Nima smisla posiljati naše načetevline prebivalce v inozemstvo, ko pa nam Rím za vsakega, ki pride, pošlje po 10 južnjakov, ki hočejo živeti na naš račun, pa čeprav samo z beračenjem.«

Mi pa take deželne avtonomije še nismo dosegli in lahko vsak dan gledamo kakšne so posledice rimske vladavine.

Na podoben način je danes proti deželni samoupravi s posebnim statutom, ker bi bilo to škodljivo njegovim lastnim gospodarskim koristim. Deželna uprava s posebnim statutom bi imela možnost odpraviti marsikatero pomanjkljivosti gospodarskega značaja. Ta položaj bi se lahko v toliko spremeni, da bi žganjekuh odvetnika Cadolini pa prinašala manj milijonov dobička, kot ga prinaša sedaj. Po drugi strani pa bi deželna uprava lahko z bolj učinkovitim ukrepi odpravila takšnega škodljivca kot je češnjeva muha in po vsejgledu kantonálnih vlad in Švici izboljšala kakovost češenj, ki bi jih lahko zopet izvažali v splošno gospodarsko korist. Danes pa desetisoč češnjevih dreves čentskega okoliša proizvaja samo sadje slabše vrste, dobro samo za Cadolinijevo žganjekuh. Te češnje plača po 10 lir za kg, ali malo več. Na ta način ima pri današnjem stanju Cadolini dobiček, ki pa gre v škodo kmetom.

REZIJA

Preteklo nedeljo je bilo v naši dolini vse polno izletnikov. Prišli so iz Trsta, Vidme in drugih krajev naše pokrajine. Fred hoteli in ob bistri Reziji so stale dolge vrste najrazličnejših vozil, izletniki pa so se poskrili v sence, da se tu oddahnejo in naužijo svežega zraka, ker med mestnimi zidovi ne najdejo počinka v teh pasjih dnevih. Nekaj tujcev bo ostalo pri nas dalj časa; nekateri so se nastanili v hotelih, drugi pa v privatnih hišah. Pričakujemo vedno več gostov, saj so nam Tržačani obljubili, da bodo v prihodnje pripeljali s seboj še mnogo priateljev. Mi smo zelo veseli teh gostov, saj so nam tako domači, vedno nasmejanih obrazov in kar je najvažnejše, da se z njimi dobro razumemo, ker jih večina govori slovenski. Kdor prvič govori z nami nas res malo težko razume, a potem se kmalu privadi zaviranju rezijanskega narečja. Nekateri izletniki, ki že dalj časa bivajo med nami, so se naučili že nekaj naših narodnih pesmi in tako včasih kakšno res prav lepo zapojemo.

BELI POTOV — Na zadnji seji, dne 5. julija t. l., je pokrajinski svet v Vidmu končno vendarle sprejel prošnjo prebivalstva Podrate in tako se bo ta vas odcepila od občine Ahten in se priključila k občini Fojda. Pokrajinski svet je ob tej priliki tudi omenil, da bo treba še več vasi v Beneški Sloveniji upravno pravilneje razdeliti. Čudno se pa nam zdi, da niso omenili naše vasi, kajti tudi mi čutimo veliko potrebo, da bi se upravna razdelitev pri nas spremeni.

Povedali smo že večkrat, da Beli potok teži v Tersko dolino in samo po tej poti imamo pravo zvezo z ostalim svetom. Potrebno bi bilo torej, da pokrajinske oblasti uvidijo naše potrebe in nas priključijo k občini Brdo kamor prometno spadamo. Prav bi bilo tudi, da bi šel naš predstavnik občinskega sveta v Reziji osebno k tozadavnim oblastem in da bi jim razložili naše težave, ki jih imamo zaradi nepravilne upravne razdelitev.

Ker bi bila ta nova razdelitev za dobrobit vse naše vasi, bi se seveda morali zanimati za to stvar vsi vaščani in zato bi bilo potrebno, da bi se ustanovali odbor, ki bi imel naiogo delati za to odcepitev, kajti želja vseh naših ljudi je, da bi spadali pod občino Brdo.

GORJANI

BREG — Judje naše vasi so zlo razburjeni zavoj tega, ki domando, ki so nardili za bit priključeni bardskemu komunu na nje ba sprejeta. To je že več desetih let, ki mu Brježeni ve se toučemč za se odcepiti od Gorjan in nesmo kudali, ki no tekaj zaulečujejta no rječ, ki za naše judi na e tekaj importanta. Najbuj te nas marvejalo, ki konsek komunal tu Barde in zavarnou našo prošnjo pod pretezo, ki gorjanski komun o ma maco debite. Tale to nije ba na račon za nas pustiti še naprej tarpjet, zak' končno naši judje so tjal simpri s časom revati plačati tuo, ki gorjanski komun on bi čerjou ta na naše ramana.

Zato šperajmo, ki no drugi bot spregeledita tle rječ an nas nazadnje liberačta od gorjanskega komuna.

TAJPANA

NAŠ KOMUN TU PERIKULU — Što čuli pravič, ki naš komun on je tu perikulu za biti razcepljen tu tri kose. Dan kos on bi tui biti priključen k antenskemu komunu, tuo to je Prosnid, dan kos k bardskemu an ki na bi tjebla biti Viskorša in tuo, ki to ostane naj bi formualo tajpanski komun. Tele novice so in part resnične, zak' ve vjem, ki prece na če provincija decidiat za priključiti Prosnid Ahtnu, medtem, ki tu Viskorši an tu Barde to se makinua za odcepito te vasi od tajpanskega komuna. Prosnjeni no majó njih part režona za pretendati odcepitou, zak' njih edina pot na je odpera pruot Abtnu, medtem, ki pruct Tajpani na njemajo ejeste. Ma to e Viskorša, ki na nam marvejua, ki na če se distakati od Tajpane. Use tuole judje no ne vjedó, ma so koj te šterji poglavariji ki no tuo mješajo. No pravijo, ki ve muoremo se dištakati od Tajpane zavoj tega ki ta pod Bardo to će ljuše stati an takovič no sejejo še odio med nami an med Tajpanjeni, medtem, ki Viskoršen an Tajpanjeni no se ne odajo, zak' djelouci se te parvi, djelouci so te druzji. Te bo lani, ki so začeli truškati Viskoršene kuintri Tajpanjeni an kape to okoule te bi vištorški ospuat pre Rojatti. On e uču, ki to ma narditi usé za ne storti jentra-

POPRAVEK — Nje dugo od tuod, da smo pisal, de na nekim kamunskim konseju je naš vicešindik predlagu, de naj se monument naših padlih prenesi v Cepletiče, kar je u njegá zbudilo veliko nezadovoljstvo, ker on tistega predloga nje nardi. U resnic je predlagu, de se monument postavi u Sovodnjah na križišču ob cest, ki peije u Cepletiče an Strinico, kar je tuole tudi zlo pametno, ker pru na tistem mjestu, kjer se tut ustavljajo use korjere, se ljudje zbjerajo. Za tisto pomoto uprashamo gospodja Trinka Antona - vicešindika, vponjeni.

Muoramo pa dodat, zak' de buodo usi vjedli, de tiste novice se je nesmo mi izmisli. Pošjana nam je bila iz Sovodenj od nekega dopisnika, ki je tud' on kamunski konsejer. Drugače kuo bi mogli

»MATAJUR«

IZ NAŠIH VASI

ti tu konsek majednega Tajpanjena, če-
glih so bli od demokracije kristijane.

Ljepo škuolo on uči pre Rojatti: odio med ljudmi. An pensati, ki njegá mišon to je koj ta za učiti ljubezen med na-
mi saj on ljepo pravi komandament:
sama il prossimo come te stesso. An-
jelé on če sigurno von veljesti, ki
mi zatuo, ki smo tuole pisali smo
kuintri vjeri. Ma to nje rjes, mi
smo katoliki boj koj pre Rojatti zak' mi
ve učim, ki no se ne judge odjajta. Ne
obrenčemo difarencē med Tajpanjene
an med Viskoršene. Tale politika, ki jo
je usjau pre Rojatti to je konsekencija
ki naš komun on če se razcepiti brez
buzunje. Sjne mamó za pisati oré čez
tuole an oré čez »mangie sclas« pre
Rojatti, ma čemó ošparnjati za te drugi
bot.

B. L.

GRIMEK

U soboto 5. julija je paršlā u Klodič
zdrauniška komisija za pregledat tiste
djeluce, ki puojejo djelat u Novo Zel-
andiju in minjera od željeza. Iz dreške-
ga an garmiškega kamuna jih puojejo
na djelc 18 djelucu. Saldu buj se spraz-
nujejo naše vasi; tajšna ki če naj pri-
de komisija po djeluce, ile buodo ušafali
rmar djejce za pejat.

Naši ljudje že od ljet čakajo djelo na
svojim duomu. Čakal so pa zastonj an
zatuo ne vidijo druge rešitve ku se od-
nit od doma naj bo deleč tká, ki četé.
Djeluci, ki puojejo u Novo Zelandiju
boju mje, kakor pravijo, dobar kontrat.
Komisija jim je zagotovila, de u nisti
dačel boju mogli zasluzit 60 taužent lir
na mjesac.

TOPOLOVO — Fretklo nedejo smo
mje u naši vasi naš ljetni tradicionalni
senjen. Dost ljudi je paršlō tud od dru-
gih vasi na dobar odih u našo visokó
vas, kjer so se tud' rapil kapijice dob-
rég topološkega vina. Še več bi jih par-
šlo, če bi ne bluo tajšne hice. Sa usak
tist, ki je paršu od zdol u Topolovo je
biu mokar, kot de bi biu u Koderjano
padu. Puobje so organiziral ples, ta-
kuo, de tist, ki je imu vojo se je tud' ve-
plesu.

KLODIČ — Usjem je znano, de ljudje
bi mje pravico vjedit use reči, ki se na
kamune godijo. Sa po drugih krajah na
kamunski daski, ki so postavjene po
vaseh, zapišejo use podrobnosti. Nje pa ta-
kuo tle par nas, sa še take daske njeso
posjerode postavljene. Tega na bi smú
pozabiti naš Šindik. Potlē muoramo do-
dat, de ne bi bluo slabo, če bi se zapisa-
lo na tiste daske tud' u slovenskim jezi-
ku, zak' jih je puno par nas, ki na za-
stopijo italjansko an mislemo, de sloven-
ski jezik, je jezik tud' našega Šindika an
vsjeh kamunski može, sa na njih duomu
govorijo ghi takuo kot mi. Pred parvo
svjetouno uojskó se je takuo djelalo, če-
glih so ble na kamune dobré glave, ki
donás na žalost jih njemamo takih. Naš
ta star nam vjedo povjedat, de kadar je
biu sekretar našega kamuna ranci Alojz
Primožič, na oficihu je nimar z ljudimi
samo slovensko guorju, italjanski jezik
ga je nucu samo kar so paršlī videmski
poglavarji, zak' slovensko njeso znal. Se
nje trjeba sramovat svojega maternega
jezika an sram muora bit tistega, ki ga
neje nucat. Cjeu svjet vje, de mi smo
Slovenci an de kot taki imamo pravico
bit spoštovani. Tuole naj se lepuo za-
pomni naš Šindik.

SOVODNJE

POPRAVEK — Nje dugo od tuod, da
smo pisal, de na nekim kamunskim
konseju je naš vicešindik predlagu, de
naj se monument naših padlih prenesi
v Cepletiče, kar je u njegá zbudilo veliko
nezadovoljstvo, ker on tistega predloga
nje nardi. U resnic je predlagu, de se
monument postavi u Sovodnjah na
križišču ob cest, ki peije u Cepletiče
an Strinico, kar je tuole tudi zlo pametno,

ker pru na tistem mjestu, kjer se tut
ustavljajo use korjere, se ljudje zbjera-
jo. Za tisto pomoto uprashamo gospodja
Trinka Antona - vicešindika, vponjeni.

Muoramo pa dodat, zak' de buodo usi
vjedli, de tiste novice se je nesmo mi
izmisli. Pošjana nam je bila iz Sovodenj
od nekega dopisnika, ki je tud' on kamunski
konsejer. Drugače kuo bi mogli

mi vjedit kaj se je guorilo na kamun-
skem konseju.

CEPLETIŠČE — U soboto 5. julija so
mje financerji, ki stoje u naši vasi njih
praznik. Za kaj dobregá ugriznit an po-
pit nje mankalo tud' za domače, sa so
financerji poklici usakega tistega, ki
je imu dobró vojo za se z njemi vese-
lit. Tuole se nam zlo dopade, zak' je
pru, de se med nami an oblast živi u
bratškim sožitju.

OKLICALI SO SE — Naš vaščan ad-
vokat Feletič Danijel se je u nedeju
oklicu. Oženju bo gospodčno Ivanko Fe-
letič, učiteljica u Cedadu.

SREDNJE

GORENJI TRBIL IMA VODOVOD
BREZ VČASU — Lansko ljetje je vozilo
vodo po naših vaseh imprežar Tosolin
iz Špjetera. Vodo jo je parpejú iz pod hri-
ba Hrma. Tel studenac bi ghi zadostovou
za Gorenji Trbil. Za pa, de bi le Italjan-
ski poglavariji hvali kuo skarbij za nas,
so tisto vodo pejal tud' po drugih vaseh,
čeglih je nje blo zadost za zadovolit po-
trjebe ljudi. Sadá pa ne vjem al' zavuj
preškega studenca al' pa zavuj slabega
tehničnega djela, voda u Gorenjem Trbilu
ne ščuri, ko samuo po en par ur na
dan.

Tako je stanje sadá par nas. Kar so
nardil nauguracijon tistega vodovoda so
videmski poglavariji par nas nardil take
velike ceremonje, de se je zdjelo, de nam
so nardil ta narbujs vodovod u Italiji.
Trebšnjaki iz Vidme so pridgal okuoli,
de za dobró našim ljudem so nardil ta-
ko veliko djelo, de samó Italija je kopac
kaj takega nardit, kot če bi bli mi ta-
kuo naumni ne vjedit, de raznadnje usé
tuo muormo mi plačat z dajili. Bi še
mučali, če bi nam nardili djelo pru, kon-
čno pa, kakor vidite, vodovod, ki so nam
ga nardili nam malo nuca, če po njim
ne ščuri voda. Prašamo se, če take vo-
dovode djelajo tud' drugje po Italiji.

— Tarbijan —

DREKA

SMART NAŠEGA VAŠČANA — Pre-
tekli pondejak zvičer okuoli sedme ure,
so nekatjeri naši ljudje zagledali ob
cjesti med Trušnjem an Zverincem mar-
tvega našega vaščana, Trušnjak Milja -
Tancin - star 45 ljet. Mož se je popudne
ulegnu u senco pod en garm an tle je
zaspau an takuo je sjalo nanj močno
sonce najbrž dugo cajta. Ljudje so infor-
mirliri hitro orožnike an zatuo so
preca paršlī na mjesto, kjer so ušafali
martvega moža. Potlē so poklici tud'

PODBONESEC
V Landru se „Matajur“ prebira v cerkvi

Naš famošter zna po slovensko prebirat žornale, evangelja pa ne

Kadar češ zvjetat kajšno resnico, ber-
ri naš »Matajur«, ki je te narljev Žorn-
ali naše provincije.

Še naš famošter ga ne beré vič po-
škriuš; u nedejo 15. junija, ga je parne-
su u cerkvu an nam ga je prebrau u
caktu maše, na mest evangelja an notlé
je nardiu cjelo pridgo o tim, ki je bluo
pisano u »Matajurju«.

Usi smo starmjel čut našega famoštra
kakuo lepuo je prebiru slovensko; še
muha se nje garila, še sapo smo zadar-
žovali; nobeden se nje odkašju, nobeden
nje kihnu. Kakuo bi bli srečni an lepuo
bi bio, ku bi nam prebiru takuo lepuo
po sloversko še evangel.

Ta dan je bluo use puno ljudi u cjer-
kvi an je biu parvikrat, de je naš famo-
šter povjedu kječ u našim jeziku. Usi
so ga radi poslušali; samo adán je ite-
ku uón s cerkve, ker nje mogú zadar-
žat smjeha.

Težkuo, de je še kajšan drug žornal
učaku tajšno čast za bit prebran u cjer-
kvi, u caktu maše, namest evangelja.

Baršak gaspuo famošter! Samuo te-
ga nje ljudje lepuo zastopil: kaj je
teu rejč kader je guorju o »denari di
Giuda«. Al je mislu sam nase, al na kaj-
šnega druzega.

ČRNI VRH — Nje dugo od tega, de
Črnovršani so bral na naš »Matajur«
prtest pruot karvicam, ki jih italijan-
ski poglavariji djelajo našim ljudem. Ga-

zdraunika dr. Trainitti-ja, ki je pregledu
ponesrečenca an je povjedu, de je ranci
Trušnjak Miljo umaru zavoj sončarice.
Potlē, ki je tista komisija šla proč, so
truplo rancega pejal u čedajski špitau,
de buudo napravili autopsijo an zvijeli
ta pravi uzrok smarti.

Ranci Trušnjak je biu kmet na Truš-
njem an zlo parljubljen med usemi ljudi-
m, zatuo je tista nesreča močno pretre-
sla uso našo okulico.

TRUŠNJE — Ze nekaj cajta je od te-
ga, ko je adná družina iz naši vasi nar-
dila prošnjó na kamune za udobit do-
voljenje za odprtje cstarijo, zak' u naši
vasi je nje obedne an bi bla zlo potreb-
na. Dugo cajta potle je nardila prošnjó
za mjet oštarijo tud' druga družina iz
naše vasi an teli zadnji je paršlā subit
uslišana, medtjem, ki ta parvi so odvar-
nil brez povjedat ta pravi uzrok. Na
uprašanje ljudi, de kuo je nardila tista
žena, ki je ušafala licenco, zak' po prav-
ic bi mje prej uslišat tisto družino,
ki je prej nardila prošnjó, je žená odgov-
orila: »Nje zedost nucat modrost oku-
liteljice, zak' mislemo, de ne vajá jo imeno-
vat, ker tista je že znana usjem našim
ljudem.«

TRINKO-CUODAR — Usjem je zna-
no, kulko škode so nardil u naši vasi
pozim snežni plazovi. U tistim cajtu so
naši poglavariji objubuval, de governo
bo pomagu an djelali so tako propagan-
do, ki se je zdjelo, de nam buudo plačal
škodo sobit potle. Pasali so že pet mjes-
cu, ki njesno ša neč vidli. Mlekarnica Še
nimar leži dol u potoku brez de bi jo
začel gradit. Tuole nje neč, ampa muo-
ramo povjedit, de može, ki imajo ko-
mande u rokah par nas so djelal tako
propagando pruot pomoči, ki so nam jo
dal naši slovenski bratje iz Trsta an
Gorice an grozili, de duo sparjem tisto
pomoč, ne bo imu neč od governa. No,
sadá vidimo, kulku je governo dan an
lahko usi sklepamo duo so bli tisti, ki
so nam resnično ta parvi pomuoč ponu-<

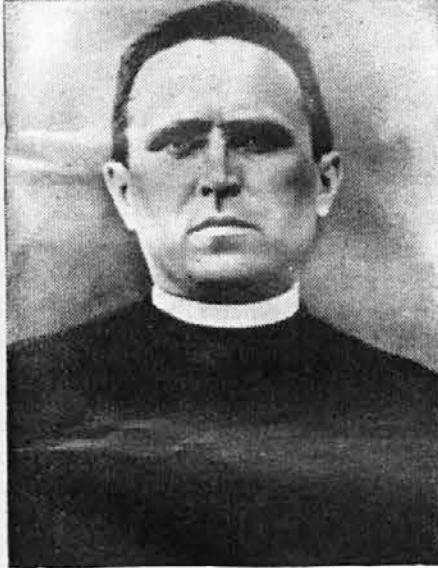
NAŠI VELIKI
MOŽJE

Eugen BLANCHINI

Pisatelj in pobornik zadružništva v Beneški Sloveniji

Mnogi ljudje, zlasti pa profesorji in študenti često navajajo v svojih razgovorih ime »Zenski profesionalni zavod Blanchini«, ki stoji v ul. Grazzano v Vidmu. Verjetno pa se maško vpraša, kdo je bil Blanchini. Ker pa je način odkriti in opisati slavne može Beneške Slovenije, smo se namenili, da bomo opisali tudi življenje tega znamenitega duhovnika. Mnogim je znano po imenu, skoraj nihče pa ne pozna njevega porekla.

Eugen Blanchini se je rodil leta 1863 v Ejači blizu Petrejaha nad Sv. Petrom

EVGEN BLANCHINI

Slovenov, na desni strani Nadiže. Njegova družina je bila revna, vendar so starši ustregli njegovi želji in ga poslali v semnišče v Vidmu, kjer je bil posvečen v duhovnika leta 1886. Od tu so poslali Eugena Blanchinija kot kaplana v Goričane, slovensko občino na skrajnem delu Zapadne Beneške Slovenije. Že od samega začetka ni bil samo dober dušni pastir, ampak je posvetil svojo delavnost tudi gospodarsko-socialnim problemom. Njegova stalna skrb je bila, kakor smo ugotovili tudi pri mnogih drugih duhovnikih naše dežele, namenjena rodnim zemljim, ki je bila gospodarsko zaostala in obremenjena s težkimi davki. Z živahno propagando med poljedelci je hotel doseči, da bi se lotili modernejšega obdelovanja polja. Bil je navdušen zagovornik metode »Solaric«, katere glavna značilnost je kroženje gomoljastih pridelkov z žitom in uporaba umetnih gnojil.

Vendar pa ni posvetil pozornosti samo svoji zemlji, ampak tudi vsej Furlaniji in Italiji. S tem v zvezi je napisal: »Poljedelski sistem »Solaric« in agrarno vprašanje javnega in kmečkega gospodarstva v Italiji«. S to knjigo si je pridobil imenovanje za člena akademije v Vidmu. Drugo podrobnejše delo je: »Agrarna posest v Furlaniji in gospodarske in socialne potrebe furlanskih poljedelcev«.

Svoji rodnim Beneški Slovenijam je posve-

til tudi knjigo »Slavia«, v kateri je razpravljal o raznih problemih ekonomskega, socialnega in narodnognega značaja. Najprej govoril v njej o zemljepisni oblikovitosti dežele, potem pa kritiziral italijansko vlado, ki ne stori ničesar za olajšanje potreb njenega ljudstva in namesto tega rajši preganja duhovnika, ki opravljajo verske obrede in pridigajo v slovenščini, samo zato, da jih ljudje lahko razumejo. Dobesedno pravi takole: »So nekateri ljudje, ki od časa do časa dvignejo alarm proti nekemu fantastičnemu panslavizmu v okrožju Sv. Petra; trdijo se, da bi odpriavili ta jezik na italijanski meji, delajo načrte in ustavnijo zavode ter rovarijo proti duhovnikom, ki učijo krščanski nauk in pridigajo po slovensko samo zato, da jih ljudje lahko razumejo. Če protestirajo iz političnih razlogov se mi zdi, da govorijo ne da bi poznali deželo in navadenih prebivalcev, ki se trudijo, da bi si priskrbeli košček kraha in se morajo pritoževati zaradi težkih davkov in številnih drugih vzrokov naraščajoče splošne bede.« Po teh besedah navaja številke in s posebno razpredelnico prikaže nesorazmerno razdelitev davkov z cizrom na zemljo in na njene posestnike. Nato prikazuje potrebo, da je treba imenovati posebnega deželnega zastopnika in kritizira italijansko vlado, ki ne drži svojih obljub. Dalje prikazuje potrebo po ustavljaju mlekarji v župnijskih odborov, ki naj bi poživelj zadružni duh, s pomočjo katerega bi se rešili iz kremljev kapitala. Tako bi lahko organizirali zadružne mlekarne, kmečko posojilnico in zadruge, ki bi trgovale s furlanskim ravnino. Takole zaključuje: »Kateri bo tisti župnik, kaplan, ali drugi človek, ki bo imel zaslugo, da bo prvi prebil led?«

Ko potem govoril o Slovencih, ki so zelo gostoljubni, pripravljeni pomagati svojemu bližnjemu in verni, je Eugen Blanchini prepričan, da bo lahko izvedel vse to, če bo apeliral na vzajemno silo tega ljudstva. Z gorečo besedo se obrača k posvetnim ljudem in duhovništvu, ki naj bi odpril pot k novi ekonomsko-socialni podlagi v Beneški Sloveniji, da bi si naš narod lahko tudi brez vladne pomoči mogel pridobiti pogope za boljše življenje. To lepo monografijo o »Slavii« je Blanchini posvetil svojemu prijatelju Ivanu Gujonu na dan, ko je pel svojo prvo mašo. Na notranji strani, je zapisal v slovenščini naslednje posvetilo: »Dne 4. avgusta 1901 — Prijatejiju Ivanu Gujonu na veseli dan prve njeve svete maše (ta tretji natis knjizice od dragi nam slovenski domovini v znak srčne prijaznosti in v spodbudo k uspešnemu delovanju v vinogradu božjem poklanjajo pisatelj in drugi prijatelji).«

O problemih, ki jih obravnava v tem delu, je razpravljal tudi v svojih drugih študijah. Znane so njegove »Konference o zadružnih mlekarnah«, njegovi »Zapi-

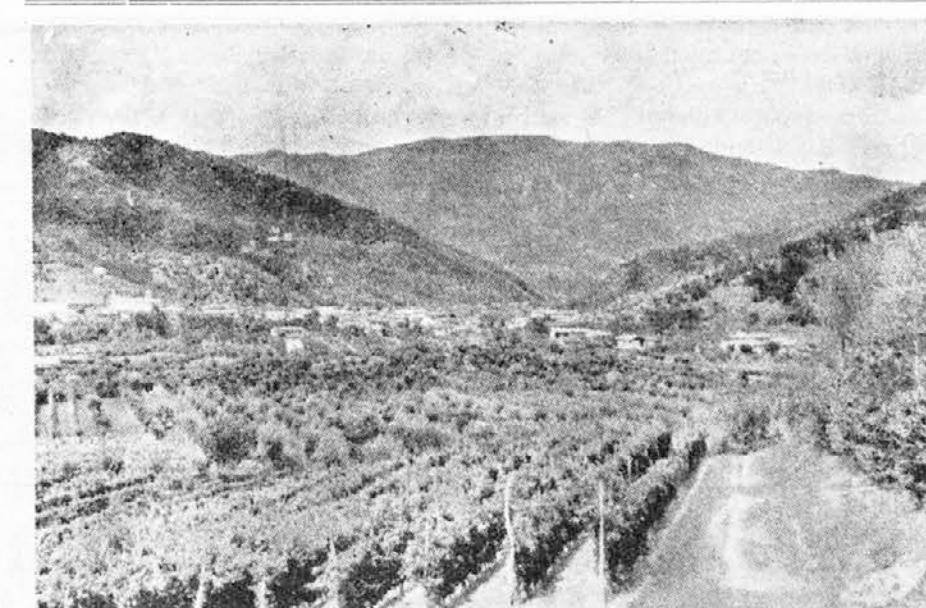
ski o izseljevanju v bližnje cesarstvo.« Zelo se je brigal za izseljence, zlasti za one v Avstriji, ker je smatral, da so zapuščeni, brez obrambe in da se z njimi slabost postopa. Vršil je učinkovito propagando in zahteval od vlade, da bi se zanimala za življenje teh izseljencev in se zanje pobrigala. Zaradi svoje izredne zmožnosti in ljubezni do bližnjega, saj je bil vedno pripravljen pomagati večeru, so ga imenovali za podravnatelja sirotišnice Tomadini v Vidmu, kjer je ostal deset let. V tem času je posvetil temu zavodu vse svoje sile kot človek in duhovnik in ko je bil postavljen leta 1899 za župnika pri cerkvi Sv. Jurija v Vidmu, so v sirotišnici jokali za njim in ga imenovali največjega moralnega in materialnega dobrotnika tega zavoda. V novi službi, ki jo je vršil 22 let, spada med njegova najvažnejša dela ustanovitev »Zenske profesionalne šole«, ki nosi njegovo ime. Z njo je hotel nuditi ženski praktično izobrazbo, da bi postala pridna in dobra žena, ki bi značila upravljati dom in svojo družino. V tistem času je bila to edina šola te vrste in je bila velikega socialnega pomena za žensko vzgojo. On sam je bil precej časa njen vodja in se je trudil na vse načine, da bi jo vzdržal pri življenju.

Istočasno pa ni pozabil svojega ljudstva in kot podpredsednik ljudskega tajništva ga je skušal braniti in se je zavzemal za njegove pravice.

V resnici lahko imenujemo Eugena Blanchinija človekoljuba, ki se ni brigal za svoje osebne koristi, ampak se je vsega posvetil drugim, zlasti pa svoji rodni zemlji, ki jo je nad vse ljubil in katere se ni nikoli bal zagovarjati.

Ko je umrl, dne 11. marca 1921, je imel velikarski pogreb, katerega so se udeležile vse od njega ustanovljene ustanove, med njimi tudi zastopniki kmečke posojilnice.

S prihodnjo številko bomo objavili nekaj odloakov iz njegovih del.

FOJDA, pogled z ravnine proti hribom Beneške Slovenije.

ji prahu: »Bucste plesala, tuo ni me zlo veselilo.«

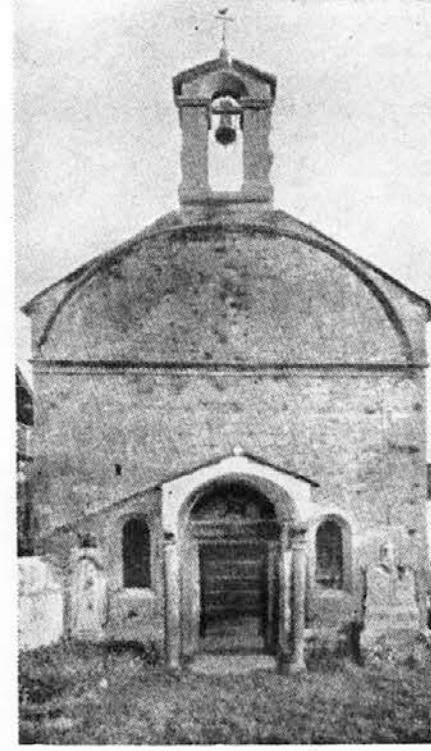
Cecá je malo zadaržovala, a potle je pristala an plesat je šla z Tonam. Plesala sta takuo lepuo, čeglih Tona je bio čotast, de usi judje so jih gledal an se čudil. Kar sta plesala, Tona je prahu čeči kuo se oná kliče. Povjedala mu je de za imé ima Milka. Tona ji je subit odgurao, kuo je lepuo nje imá an dodauje sobit, de še ljeuš je oná. Milka se je kar smejal a an se veselila. Pa tole veselje je hitro genjalo, zak' sta vidla obá, de u izbó je paršla Milkina mat.

Milka je hitro jala Tonu: »Uh kaj sem nardila, mama me bo skregala.« »Na bujte sed je odgorio Tona »bom jest z njom štimu, pa muorate pustit, de pridem kajšen krat h vam na vaš duom.«

»Zak' de née je Milka jala, »če pride te pozno zvičer, jest spim u tisti kamriči blizu senika. Kar potučite na okno an se boma menala ljepe reči.« Končalo je gost an Tona je pejú Milkui h materi, ki jih je čakala ku an orožnik. Tona je teu materi povjedit, pa ona še prjet ku je on ciparu usta mu je jala: »Dala sem vam gubanco, ampa vam njesem dala dovoljenja, de boste plesu z mojo hérjó, ki puoba že imá.« Kar je končala tuole povjedit, mati je uljekla Milkui uon iz izbé. Tona je garduo ostú

Pred kratkim smo pisali o cerkvi Sv. Petra Slovenov v Fojdi, katero so zgradili Slovenci v središču tega kraja verjetno v XIV. stoletju. Danes hočemo govoriti o Slovencih, ki živijo v tej župniji po hribih nad Fojdo.

Fojda je tretji večji kraj v smeri od

CERKEV SV. PETRA SLOVENOV
V FOJDI

Cente proti Čedadu, proti kateremu se nagiblje in steka življenje in delavnost slovenskih prebivalcev iz bližnjih hribov. Zato se tudi v preteklosti vedno cmentirajo ti kraji v dokumentih in listinah, kjer je govorila o Slovencih.

Tudi o župniji v Fojdi moramo poudariti, da ni povsem dognano kdaj je prišlo v navado, da so njeni župniki začeli skrbeti tudi za duhovno pomoč Slovencem. Z vso verjetnostjo je prišlo to v navado že pred davnim časom, verjetno v zgodnjem srednjem veku, ko so se ti Slovenci pokristjanili.

Vendar pa iz dokumentov ni razvidno,

da bi obstojal tudi v Fojdi nek slovenski vikariat, kakor je obstojal v Čenti in Nemah. Po drugi strani pa je razvidno iz seznama župnikov, ki so si siedli v Fojdi, da so bili zelo mnogi rodom iz Dalmacije, Istre in Nadižke doline; to so bili duhovniki, ki so dobro poznali slovensčino, ker je bil to njihov materni jezik.

Zato na splošno ni bilo niti potrebno ustanavljati poseben vikariat. Če pa župniki iz Fojde slučajno niso obvladali slovensčino, so po navadi imeli pomočnika, ki je bil več tega jezika.

To je razvidno tudi iz nekega spora med tamkajšnjimi plemenitaši iz leta 1502. Ena izmed točnih strank je predložila v sporu sledeče argumente:

... pod upravo te župnije so prebivalci naslednjih vasi: Fojda, Ronchis, Podklap, Ravne, Čenebola, Pedroza, Vile in Sv. Marija Magdalena; da prebivalci Podklapa in drugih bližnjih vasi kot cmenjeno v prejšnjem odstavku, govorijo slovenski jezik.«

Ta stranka je torej zahtevala, da mora župnik v Fojdi poznati tudi slovensčino, ker so se Slovenci naselili ne samo po vseh okoliških vasih, ampak so živeli deloma tudi v Fojdi. Mnogo pozneje izvemo iz nekega poročila župnika don Comella: »glavna cerkev je postavljena v Fojdi, kjer vsi govore furlansko narečje; po drugi strani pa so okoliške vasi Podklap, Klabočana, Strmec, Ravne, Gradišče, Čenebola, Pedroza in Vile naseljene s Slovenci, ki govore v svojem jeziku. Zato vršijo med njimi dužno parstirstvo navadni duhovniki, kaplani in pomočniki, ki jih spovedujejo ob raznih prilikah in tudi na smrtni postelji ter jim preskrbijo potrebne zakramente in vršijo cerkvena opravila v njihovih cerkvah v slovenskem jeziku, v katerem jih učijo tudi krščanski nauki s privoljenjem župnika in župnijske cerkve.«

To poročilo nosi datum 10. decembra 1780. Iz njega je razvidno, da je trajala običaj neprestano skozi stolnijo tudi potem, ko je Benečija prešla pod Italijo. Komaj nekaj desetletij je, odkar župnik iz Fojde pridiga v italijanskih cmentirjih tudi po cerkvah v slovenskih vasih.

Med podružnimi cerkvami so zarači zgodovinske in umetniške vrednosti po seboj zanimive: Sv. Marija Magdalena ki je bila zgrajena v prvi polovici XIV stoletja in katere zvon je iz leta 1372; Sv. Helena, ki tudi obstaja že od XV. stoletja in katere leseni oltar je bil načrtovan v XVII. stoletju v baročnem slogu. Prva je postavljena na skalnem hrbtu ob cesti, ki prihaja z Gradišče, druga pa ob cesti proti Podklapu. Cerkev Sv. Helene je bila nad štiri stoletja podružna cerkev za prebivalce Podklape dokler niso leta 1905 s pomočjo kaplana Ivana Petričiča postavili novega svetnika.

Povezanost slovenskih cerkv nam po kaže tudi dejstvo, da so imele cerkve Sv. Peter Slovenov, Sv. Helena in Sv. Marija Magdalena skupno upravo.

je paršu parjatelj s tikerim sta šla nazaj u njih vas.

Tona je veselo šivu an čaku, de pridobita za iti nazaj h Milki takuo ko sta se pogurala. Pride sobota, Tona po kljče parjatelja an sta se pobrala uas. Kar Tona pride h Milki, potuče okno. Za malo cajta potle se okno odpre in uboh puobi ušafa ne dvije dol po glav z adnó debelo palco. Je bla Milkina mat tista, ki je odparla. Uekala je za njim: »Uh nesrečnik, ka nazaj te je zloudej parnesu; bješ damu, ki Milka imá že pucba.«

Buoh Tona kar letu je an se pobral protudomu čez visoki hrib. Tisto nuoje je čaku parjatelj, špot ga je bio, de bo on zvjud, de ga je bla Milkina mat natepla. Kar je damu paršu, je šu ka hitro spat an na glav je imá velike bule. Za dva dni nje mogu šivat an kar je biu lepuo ozdravu se je parkazu judem. Prekleu se je biu, de ne bo vič čeče hodú an usi so se čudil telemu občevanju. Pa je nazaj paršu senjen u adnó majhni vasci an obdan nje mu na duom učastiv Tona žnidar. Kar obliku je njegá ljev hvant an šu je na senjen. Tam je udobju drugo čeče an z njo je plesu celo nuoje. Ne vjemo pa, če je tuv mat tiste čeče ga tukla. Vjem se, de Tona žnidar je šelé nimar z ženit an usako čeče, ki vid, bi jo račen.

Tona je še nek cajta čaku an potle

TONA ŽNIDAR

Biu je Tona Žnidar adán fajst puob, samo škoda velika je bla, de je biu mal čotast. Zlo rad je imá mlade čeče an kar je adnó vidu na pot, mu se je zlo hudo zdjelo ne pogorit malo z njo. Tona je hodú po usjeh senjan an tuolega nje dijelu, zak' je biu pobožan, hodú je samo za vidit ljepe čeče, ki par nasim grejó u senjen.

Biu je senjen u adnó majhni vasic Slavjenščine an Tona Žnidar nje manku. Kar maša je končala judje so se zbral okuol cijerke an piu ga je par bažiglah, ki oštjerji so bli parnesli. Tona je biu z njegá parjateljam par adnám kraju an blizu njemu je biu šup judi, ki so ga radi pili an gubanco jedli. Preca je moglo zastupit, de tist šup je bla adná družina ejela; bla sta stará mati an nje mož, adán mlad puob an adná ljepe čeče. Tona jo je subit zagledu an nje mogu odtargat oči taz nje. Ta stara, ki je tuole vidla je za an cajt mučala, a kar je vidla, de Tona napri le glede, je mislila, de more bit, da je lačan. Takuo je kar urjezala an dobr kos gu-

ZA NAŠE DELO

Kadar se kokoši skubijo

Julija mjeseca se po navad začne perutnina skubit. Na to rječ je trjeba pazit, zak' nje brez pomena kakor misli kajšen.

Kadar se kokoš začne skubit, ne nese več jajc al' pa pru malo. Tuo je lahko zastopit, zak' skubitu zlo bolj an zavoj tegá kokoš malo je an ne nese več. Ti sta kokoš, ki nese useglji čeprú se skubi, ji potle slabo raste pjerje an rata tud' buj švoh.

U caju kar se skubijo kokoši, jih muoramo dobró fuotrat, dajat jim muoramo dosti žita an pru malo tistih reči, ki ostajajo u hiš, zak' lahko ušafajo drisko. Ce ušafa kokoš drisko kadar se skubi, takuo oslabuje, de nje več dobrá za nest jajca. Naše gospodinje ponavad kadar kokoš ne nesejo jim dajejo slab fuotar, a tuole nje pravilno runanje an se hitro pokaže škoda.

Kadar se kokoš skubi naj bo nimar na suhem prastoru an je trjeba gledat, de njé na prepihu. Ne smijemo jih puštit ankul ra dežju al' na vetru, zak' će se kokoš prehladi lahko pogine al' ji pa slabo raste novo pjerje.

Tud' kokošnjak muora bit čist kadar se kokoš skubi. Narbuje je trjeva gledat, de ne ušafa uši al' polinou an zatuo je trjeba kokošnjak večkrat dižinfetat al' pobijet z japnam. Kokoš naj ima nimar zadost drobnega suhega pjeska, de se u ujim vája an sonči, zak' s tjem se ji pomaga, de ji prej uraste novo pjerje.

Skarb za zdravje živine poljete

Usak človek vje, kakuo je hudo, če muora poljete dugo cajta stati u zapartim. Dnako tarpi tud' živina, če jo daržimo poljete samo u hljeve an muoretit še par zapartih vratah an oknah. Zatuo se nje trjeba čudit, de u takim stanju živina rada zboleje, posebno praseta za rosin. Kakuo je trjeba pa runat poljet s domačo živino?

U parvi varsti muoramo skarbet, de se bo meglá živina usak dan malo spredocit an se nadihat frišnega ajarja na odparten. Duo ne pošja živine na pašo, naj jo peje zjutra an zvičer von iz hljeva u kajšno hladno sjenco. U hljevah je trjeba dat na okna mrječe, če se muore goste kot sita, de pride noter ajar an ne muhe. Ce pride živina damu

potra je trjeba okna an vrata zapret, de ne ušafajo prepiba, zak' tuo je nageborno za ušafat kajšno boljezen.

Konje an praseta je trjeba poljete vičkrat umit u vodi, a ne u previč marzli, zak' bi se lahko prehladili. Konje se tumbiva u patoku, praseta pa u koritu.

Za mlado živino, kot so teleta, mladi konji an mlada praseta je paša močno potrebebla, če čemó, de buodo lepou rasstli. Narbuje je, duo tuo muore nardit, de ogradit u bižini hljeva kos traumika, ki bo za opašnik za mlado živino.

Tud' vodá je fuotar za živino

Ce živini parmanjuje vode pojé več fuotra, ne de bi se buj zdebelila. Od do-

mače živine muore samo jalova ouca živjet več cajta brez vode. Živino je trjeba napojit ne po naši voji, ampá po njihovi potrebi. Umazane luže smardijo živini pru takuo kakor ljudem; živina popije take vode samo tkaj, de se ugase žej, ne pa tkaj kulkor jo nuca za nardit mljeko an meso. U dostih naših gorskih vaseh je uprašanje vode za živino narbuje težku an zatuo živina rada zboleje, zak' ji manjka vodá. Vjedit je trjeba, de krava ponuca na usak kilogram suhega fuotra štjer litre vode an zatuo je trjeba krave napajat najmanj trikrat na dan, dobré krave mlekarice pa se večkrat. Dobri živinorejci vjedó, de je tud' vodá fuotar an zatuo je ne šparajo.

Kakuo moramo sadno drevje podpjerat

Zlo važno je, de ve usak sadjar kakuo se muora sadno drevje podpjerat, kadar je na njem dosti sadja. Dosti sadjarjeu še donás ne podpiera pravilno sadnega drevja an zatuo vidim u dostih krajah, de tiste veje, ki inajo poumo sadja jih parvežo na prjetje an jih takuo parvezane uzdihrejo u luft. Takuo podpjerati nje pru, zak' vjetor lahko zlond prijetlo an potle se zlomi še veja. Nekateri sadjarji podpjerajo drevo z inčrim kolam an potle parvežo težke veje z železno nitjo, de bi buj tardo daržala. Tud' na telo vižo nje pru djelat, zak' se železna nit zajeda u lubje od veje an nardi rane an takuo se lahko cjeila veja posuši. De buoste vjedli pru podpjerat sadno drevje, lepou zapomnite tucle:

1) opore sadnega drevja muorajo bit takuo močne, de lahko uždaržajo pritisk ne samou pejza zdrjelega sadja, ampá tud' pritisk, ki ga djela vjetar;

2) opore muorajo braniti gibanje veje po vjetru; zatuo ne smijemo vej ankul preveč visoko uzdigniti;

3) opore ne smijejo djelat ran na veje sadnega drevja; zatuo jih ne smijemo parvezat z železno nitjo an ne smijejo bit niti ostre na tistih mjestah kjer se dotikavajo.

Narbuje opore so tiste, ki jih nardimo z dveh kolou, katjere prekrižamo an jih parvežemo z železno nitjo u tisti višini, u katjero misljemo parvezat vejo sadnega drevja. Tisto višino napravimo spruoti za usako vejo an tud' spruoti tiste križne opore parvezujemo. Nad parvezenim mjestom ogladimo robove tistih

opor, de takuo ne ranijo sadnega drevja. Ker leži veja u križu je dobró podparta an se useglji po potrebi lahko premakne an debel.

Tiste opore njejo drage, sa lahko ponucamo usak kou, duo pa njema železne niti za nardit oporo lahko nuca močne ljeskove al' habrove tarte. Pohitite s podpjeranjem sadnega drevja, de bi ne vas kajšna huda ura prehitjela, zak' ta vam lahko uniči sadno drevje an pardjelak.

Kulk cajta lahko mouzemo brejo kravo

Dobró rejene krave rjedkokrat zgubijo nujeko, večina ostanejo mouzne do storitve. Na usako vižo pa je potrebno tud par telih, de jih ne mouzemo najmanj cesm tjednu pred storitvijo. Izkušnje učijo, de se dobre mouzne krave popoma pofarderbojo, če jih mouzemo, ves cajt kar je breja an tuo poznamo hitro po storitvi, zak' majó malo mljeka. Z moužo pa muoramo ustaft tud zavoj tegá, zak' nuca telé za se razviti tulku hrane u zadnjim cajtu brejosti, de bi se krasa s teleton vred premalo hranila, če oj ji še mljeko jemal. Tud za bližnjo storitev potrebuje krava več moči an glih u tistem cajtu, kar je ne mouzemo, se našere tulku moci, de je po storitvi buj močna an mlječna.

Breji kravi muoramo ustaft moužo počas, an tuo nardimo na to vižo, de mouzemo na mjesto dvakrat na dan samo ankrat na dan, čes tjedan dni pa nič več. De bomo vjedli u katerim cajtu se z moužo ustavi, se muora natanceno zapisat cajt kadar je krava bla peljana h juncu.

MENJAVA DENARJA

Zlata šterlina	7675
Napoleon	5950
Dolar	648
Sterlina karta	1650
Francoski frank (100 fr.)	166
Svicarski frank	150
Belgijski frank	12,30
Avstrijski Šiling	22,50
Zlato po gramu	796
Srebro po gramu	18

Kup na debelo

ZVINA ZA ZAKOL

	po kg.
Krave	L. 230 do 290
Voli	" 260 " 320
Jenice	" 290 " 320
Teleta	" 500 " 540
Jarčki	" 250 " 280
Ovce	" 180 " 200
Kozé	" 120 " 140
Pitane praseta	" 280 " 300

ZVINA ZA REJO

	po glavi
Krave mlekarice	L. 140000 do 190000
Junci	" 120000 " 150000
Fraseta	" 7500 " 9500

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

	po kg.
Kokosi	L. 550 do 600
Race	" 520 " 560
Purani	" 540 " 580
Zajci	" 220 " 240
Fisjeti usako	" 100 " 120
Jajca usako	" 28 " 30

SER AN MASLO

	po kg.
Mlekarniško maslo	L. 950 do 1000
Domače maslo	" 850 " 900
Ser do 2 mjesca star	" 450 " 480
Ser čez 2 mjeseca star	" 600 " 700
Skuta	" 350 " 400

ZITARICE

	po kuintalu
Ušenica	L. 6700 do 6800
Sjerak	" 5300 " 5400
Ušenična moka	" 8500 " 9500
Sjerkova moka	" 6500 " 6800
Ušenični otrobi	" 4200 " 4500
Ovas (vena)	" 5800 " 6000
Ječmen	" 5800 " 6200
Arž	" 5200 " 5400

SENUO'

	po kuintalu
Djetelsko senuo	L. 1600 do 1800
Navadno senuo	" 1250 " 1450
Ušenična stisnjena slama	" 450 " 500
Ušenična nestisnjena slama	" 320 " 350

GRADBENI LES

	na kub. m.
Bukovi hldi	L. 16000 do 16500
Orjehovi hldi	" 28000 " 30000
Črješnjeni hldi	" 18000 " 19000
Kostanjeni hldi	" 10500 " 11000
Jasenovi hldi	" 22000 " 23000
Smrekovi hldi	" 12000 " 15000

DARVA ZA ZGAT AN OGLJE

	po kuintalu
Bukove darvá sjerove	L. 900 do 950
Bukove darvá suhe	" 1100 " 1200
Bukovo oglje	" 3200 " 3500
Ooglie mešanih darv	" 2800 " 3000

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir